

jak číst moderní básně

Vím, že je zpočátku čtete rezervovaně a s jistou nedůvěrou k obdivu a uznání. Jaképak také uznání, když si přečtete ty roztrhané věty a zdánlivě nesouvislé části jednou, dvakrát a stále těm slovům nerozumíte? Jsou to jen slova – a nic víc? – Snad, ale to uvidíme dál. Mluvím tu i za sebe. Smál jsem se dřív oné kupě slov, již se říkalo moderní báseň. Ba nebyl jsem dokonce dalek toho, abych neřekl, že to vůbec žádná báseň není. Nuže, částečně máte pravdu. Podle toho, jak vůbec chápeme umění a co od něho chceme. A přece, v novém pojetí tu o básně jde.

Čtete báseň nebo stojíme před uměleckým dílem a vnímáme, poznáváme je s pocity libosti, vpíjíte do sebe krásu; nedílně s tím si uvědomujeme popřípadě i tendenčnost básnického díla. Tento akt je činnost reprodukční. Tvoříme při něm znovu, co umělec v dramatickém chvatu napsal nebo namaloval. K dokonalé reprodukci třeba ovšem mít svrchované duševní dispozice. Ne každý má tak velkou reprodukční schopnost, aby porozuměl každému básnickému dílu. Nevím, bude-li vůbec kdy napsána báseň, kterou by pochopil každý. Nutno však k tomu směřovat, nemá-li umění být výsadou určité kasty lidí.

Máme dnes celé knihy moderních básní a povídek, ať už se značkou futurismu či poetismu nebo xy-ismu. Je dost těžké tuto poezii vysvětlovat. Proto, že moderní báseň působí fyziologicky. Voníte, vnímáte vůni krásného květu a jste jí opilí. Je možné vysvětlovat tuto vůni, analyzovat ji? Posuďte sami: chceme jen ukázat na **vznik a podstatu** moderní poezie. Kdo máš uši k slyšení a oči k vidění, poslouchej a dívej se bez předsudků; máš před sebou moderní báseň.

Kantorským požadavkem dosud bylo, aby umělecké

dílo mělo svou „myšlenku“. Totiž, aby vykládalo a snažilo se ozřejmit a objasnit záhady života, aby se vůbec vznášelo na vodách vysoké myšlenkové úrovně. Za nejlepšího básníka platil ovšem ten, jehož knihy byly „pedagogickým katechismem“ ve verších. Bylo-li jim dobře rozumět, byla báseň dobrá a autor měl naději, že se brzy stane členem Akademie věd a umění.

Modernisté tvrdí: **myšlenka zabíjí**. Umělecké dílo nemá mluvit k rozumu ani k babskému citu, ale k tomu, co se v nás vzbouří a rozvlní, vnímáme-li umělecké dílo; hovoří přímo k duši, k tomu místu naší psýchy, kde je skryt ideál čisté a dokonalé krásy. Ponechme však zatím toto pojetí stranou a všimněme si blíže staršího básnického díla, jež jsme dosud rozumívali.

Zmíněnou „myšlenku“ nesmíme chápat v suše vědeckém pojetí. Myšlenka, třeba i vědecká, mohla básníka inspirovat. Dala by se jmenovat celá řada básníků starších i novějších. Vzpomeňme jen opravdu nejnámějšího, Jiřího Wolkra. Jeho básně jsou neseny ideou komunismu. Básníka tato idea prostoupila a tak pronikala, že ani nemohl vyslovit něco nemarxistického. I jeho intuice, jeho básně nejrevolučnější jako nejsoucinnější, nejsou bez ideového podkladu, bez myšlenky, bez tendence. (Tendence se vždy opírá o myšlenku.) Ale to všechno je tu silnou intuicí, fantazií vyneseno vysoko do oblasti vize (vnitřního vidění) a konkretizuje se v dokonalé dílo básnické.

Došli bychom příliš daleko. Vzpomenuli jsme J. Wolkra. Nuže: byl moderní názorově, **ne však formou**. Porozumíme mu dřív než Apollinairovi, Gollovi, Seifertovi, Nezvalovi či Kalistovi. Nesmíme však celou věc chápat tak, že to, čemu není rozumět, už tím je moderní.

Co se i v dokonalém starším básnickém díle, jež třeba nevyrostlo z ideje, z myšlenky, zdálo být myšlenkového, bylo to, co myšlenku připomínalo: **sled děje, obrazů, vět, ne nepodobný logice myšlenek**. A na tuto logiku jsme si zvykli a chceme ji

ted' hledat v každém básnickém díle. Není-li tam, jsme ochotni dílo zavrhnout. Právem?

Modernisté zdůrazňují: logičnost čili zákonitý postup myšlenek a dějů je rozhodně na místě v oblasti **rozumové**: ve vědě, ve filosofii a jiných vědeckých oborech. Umění ať má přednost být bezrozumové. Ať je jako klaun! A je to jistě na místě.

Přišel Ital F. T. Marinetti a zejména milý Francouz Guillaume Apollinaire a další moderní básníci a začali bořit konvenční logiku v básni a osvobozovat – **s l o v o**.

Objevili jeho čistou krásu. Slovo tu stálo najednou nové, znovuzrozené a obnažené jako panna, nespoutané a nezetročené řetězem logiky. **Bylo volné a osvobozené** (Marinetti: Osvobozená slova, Apollinaire: Alkoholy a jiné knihy nejmladších básníků francouzských, amerických, německých i českých).

Čteme tedy slova, ne však hluchá a prázdná, ale slova **mnohozvučná, plná a mocná**. V nitru se nám skládá krásný obraz, cítíme závrať, jsme zpiti vůní, barvami. Jsou to fyziologické počítky (Remo).

Jistě každého zarazí, že v moderní básni velmi často chybí interpunkční znaménka mezi větami, že tam nejsou ani tečky, ani čárky. Devíza však zní: **umění = život**. Život plyne a teče jako řeka. Jsou v tomto proudu přestávky, oddechy? Moderní báseň je nečlánkováná proto, že je kusem životního proudu. Není v ní staré logiky, ale zato tím víc **životního rytmu**, jenž nese báseň dravě kupředu.

Popudem k vytvoření nového typu formy nebyl jistě spekulativní nápad modernistického autora, nýbrž všeobecný technický pokrok. Žijeme v době rádia a elektřiny. Lidskou práci začíná nahrazovat **stroj**, jenž je nanejvýš pracovně dokonalý, účelný a přitom jednoduchý. Je **standardní**. Život nás vřazuje mezi stroje, auta, aeroplány, elektrické vlny. Což znamená všechno přesnost, přímočarost a účelnost. A moderní báseň není nepodobná strojovému období přítomnosti. Je standardní vyjadřovacími prostředky, účelnými a dokonalými: pra-

cuje se zkratkami a je schopna vyzpívat totalitu veškerého světa. Moderní báseň má vysoké elektrické napětí.

Nehleďte v moderní básni nikdy hlubokou moudrost ani mravní ponaučení, ani zbásněnou myšlenku. K jejímu pochopení není potřeba překultivovanosti, ba naopak: **buďte prostí a porozumíte!** **Velká je краса vycházejícího slunce, velká je краса motýla usedajícího na květ, velká je краса startujícího letadla – proto, že to jsou krásy jednoduché a prosté. A moderní báseň je chce vyzpívat!**